

21.12.2016

Yksikön päällikkö

Altia Oyj
Tanskanen Arto
Valta-akseli
05200 Rajamäki

**Keski-Uudenmaan maakuntamuseon ennakkolausunto koskien Nur-
mijärven Rajamäen teollisuusalueella sijaitsevan Etikkatehtaan ton-
tin rakennusten purkua**

HEL 2016-013938 T 00 01 06

Altia Oyj on pyytänyt Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta lausuntoa koskien Etikkatehtaan kiinteistöllä (543-1-89-3) sijaitsevien rakennus-
ten purkua. Keski-Uudenmaan maakuntamuseo tarkastelee asiaa pe-
rustehtävänsä mukaisesti kulttuurihistorian ja rakennetun kulttuuriym-
päristön vaalimisen näkökulmasta ja lausuu pyydettyä seuraavaa.

Rakennushistoriaa

Etikkatehdas ja samalla tontilla sijaitsevat rakennukset kuuluvat Raja-
mäen hiiva- ja alkoholitehtaan radanvarren rakennuskokonaisuuden
uuteen vaiheeseen, joka on rakennettu pääosin vuosina 1932–1939.
Etikkatehdasta on laajennettu useaan otteeseen ja se koostuu monesta
oman aikansa arkkitehtuuria edustavasta osasta.

Rajamäen uusi etikkatehdas valmistui vuonna 1939 arkkitehti Erkki
Huttusen suunnitelmien mukaan. Arkkitehti Erkki Huttunen on yksi Suo-
men merkittävimmistä 1930-luvun funktionalismin edustajista. Raja-
mäen tehtaiden lisäksi hän on tunnettu erityisesti SOK:n tehdas-, va-
rasto- ja konttorirakennusten, myllyjen, niin kutsutun osuuskauppafun-
kiksen sekä helsinkiläisen Sokos-tavaratalon suunnittelijana.

Etikkatehtaan hahmo muodostuu kantavista puhtaaksimuuratuista pu-
natiilimuureista ja puupuitteisistä ikkunoista. Etikkatehdas liittyy ympä-
ristönsä rakennuksiin, joita yhdistää punatiilimuuraus. Etikkatehtaan al-
kuperäinen L-muotoinen osa muodostuu lastauslaitureista kahdella
pääjulkisivulla, varastosta, käymishuoneesta sekä yhdistetystä pullotta-
mo-pakkaamo-lähtämötilasta. Käymishuoneen pohjoisseinä on ollut
alkujaan lähes kokonaan lasiseinäinen, myös käymishuoneen ja pullot-
tamon välillä on suuri lasiseinä. Pullottamo-pakkaamo-lähtämösiiven
eri toimintoja ovat alun perin erottaneet lasiseinät, jotka on sittemmin

21.12.2016

Yksikön päällikkö

purettu. Suuret lasi-ikkunat sekä itään että länteen ovat antaneet toimintoille runsaasti luonnonvaloa.

Tehdasta laajennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1949, jolloin lisättiin etikkavarasto käymishuoneen luoteispuolelle, samalla muodostui pieni sisäpiha rakennuksen pohjoispuolelle. Tuolloin neljännes käymishuoneen pohjoisikkunoista menetettiin. Vuonna 1973 arkkitehti Einari Teräsvirta suunnitteli jatkeen etikkavaraston pohjoispuolelle sekä paineilmakeksuksen rakennuksen lounaiskulmaan. Vuonna 1990 alkuperäisöiden ja laajennusten välinen keskipiha katettiin sisätilaksi, joka on vaikuttanut sisätilojen luonteeseen merkittävästi. Etikkatehdas lopetti toimintansa vuonna 2013. Tällä hetkellä rakennus on vuokrattu viereisen tontin toimijan ROAL Oy:n käyttöön ja se on varastokäytössä. ROAL Oy on kiinnostunut ostamaan etikkatehtaan tontin Altialta, mikäli osoittautuu, että kiinteistö on hyödynnettävissä heidän tarpeisiinsa laajennusta silmälläpitäen.

Tontilla sijaitsevat myös vuonna 1990 rakennettu kylmä ulkovarasto ja arviolta 1940–1950-luvulta peräisin olevat betoniasema ja junan lastausrakennus.

Rakennusten arvot ja kaavatilanne

Rajamäen tehdas on rakennustaiteellisesti korkeatasoinen alue ja maamme huomattavin alkoholitehdas. Museovirasto on inventoinut Rajamäen tehdasyhdyskunnan, kirkon ja rautatieaseman kokonaisuuden yhdeksi Suomen valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY 2009). Tontin rakennukset sijaitsevat RKY-alueella. Erkki Huttusen Rajamäelle suunnittelemat tehdasrakennukset ovat tunnettu ja tunnustettu esimerkki 1930-luvun teollisuusympäristöstä, Huttusen suunnittelema kokonaisuus on valittu myös DOCOMOMon Suomen edustajaksi kansallisesti merkittävien modernin arkkitehtuurin kohteiden joukkoon vuonna 1993.

Voimassaolevassa asemakaavassa Etikkatehtaan tontti on merkitty teollisuus- ja varastorakennusten korttelialueeksi, jolla on tai jolle saa sijoittaa merkittävän, vaarallisia kemikaaleja sisältävän laitoksen. Tontilla on myös merkintä s-1, jonka mukaan kyseessä on: ”Alue, jolla ympäristö säilytetään. Uudisrakentaminen ja rakennettuun ympäristöön kohdistuvat toimenpiteet tulee suorittaa siten, että alueen teollisuus- ja kulttuurihistorialliset arvot sekä teollisuuden alueelle jättämät rakenteet ja jäljet voidaan säilyttää. Maanpinnan korkeusasema sekä olemassa olevat puusto ja muu kasvillisuus on säilytettävä siten, että alueella sallitaan vain luonnon- tai maisemanhoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet.”

21.12.2016

Yksikön päällikkö

Altian tilaamassa ja arkkitehdit Mustonen oy:n laatimassa rakennushistoriaselvityksessä Rajamäen tehtaot 1888–1959, radanvarren tehdaskokonaisuus (2011), Etikkatehdas on arvotettu sekä tehdasalueelliselta arvoltaan että rakennushistorialliselta arvoltaan merkittäväksi rakennukseksi julkisivujensa sekä osin sisätilojensakin osalta. Tähän luokkaan osoitetuissa kohteissa harkitut ja rakennushistoriallisia arvoja säilyttävät muutokset ovat mahdollisia.

Keski-Uudenmaan maakuntamuseon edustaja on tutustunut kohteeseen 29.11.2016. Tuolloin kävi ilmi, että Erkki Huttusen alkuperäisissä Etikkatehtaan rakennusosissa on rakennushistoriallisten arvojen lisäksi ympäröivään teollisuusympäristöön ja -maisemaan liittyviä arvoja, kuten myös radan varressa sijaitsevilla junan lastauspaikassa ja betoniasemassa. Etikkatehtaan alkuperäisjulkisivu edustaa edelleen 1930-luvun laadukasta teollisuusarkkitehtuuria, joka liittyy ympäristönsä kokonaisuuteen. Lisäksi sen puupuitteiset ikkunat sekä julkisivuissa että sisätiloissa ovat säilyneet hyvin ja muodostavat merkittävän osan rakennuksen alkuperäisyysarvosta.

Keski-Uudenmaan maakuntamuseon kannanotto

Etikkatehdas edustaa tyypillistä kerroksellista vaiheittain toiminnan tarpeiden muuttuessa laajennettua teollisuusrakennusta. Koska rakennuksille alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan ei ole enää tarvetta, niiden uhkana on rappeutuminen. Tavoitteena tulisi olla käyttämättömiksi jääneiden alkuperäisten rakennusten palauttaminen käyttöön. Mikäli muutoksia tehdään kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa, ovat huolellinen dokumentointi ja hyvä suunnittelu avainasemassa.

Keski-Uudenmaan maakuntamuseo katsoo, että tontin suurimmat arvot ovat 1930–1940 -luvun vaiheen alkuperäisissä rakennuksissa. Asemakaavan s-1 -merkinnän mukaisesti kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten alueella säilyminen tulee olla tontin kehittämisen lähtökohdana, jotta alueen ympäristö säilyisi kaavamerkinnän edellyttämällä tavalla.

Maakuntamuseo esittää, että rakennushistoriallisesti arvokkaat Erkki Huttusen aikaiset osat Etikkatehtaasta säilytetään, kuten myös radan varrella olevat betoniasema ja junan lastauspaikka. Etikkatehdas on merkittävä osa Rajamäen teollisuusmiljöötä teollisuushistoriansa, ikänsä ja arkkitehtuurinsa tähden. Rakennuksen julkisivu ja alkuperäiset sisäosat ovat säilyneet hyvin, etenkin käymälän ikkunoiden osalta. Betoniasema ja junan lastauspaikka ovat säilyneet hyvin alkuperäisessä asussaan ja kertovat alkuperäisestä käyttötarkoituksesta sekä junaradan merkityksestä teolliselle toiminnalle. Ne edustavat asemakaavan

21.12.2016

Yksikön päällikkö

s-1 -merkinnän mukaisia teollisuuden alueelle jättämiä säilytettäviä rakenteita ja jälkiä.

Mahdolliset muutokset tai rakennukseen kiinni tuleva lisärakentaminen tulee olla huolellisesti suunniteltua siten, ettei vanhimpien osien arvo tai autenttisuus kärsi. Etikkatehtaan alkuperäisten rakennusosien kohdalla erityisen huomioitavaa on julkisivun jäsentelyn ja puupuitteisten ikkunoiden merkitys rakennuksen autenttisuuden turvaajana.

Etikkatehtaan tontin voimassaolevaa asemakaavaa koskevat etupäässä suojeltavien rakennusten aluetta käsittelevät sitovat rakentamistapaohjeet: "Taajamakuvan laatuun ja uudisrakentamisen sopivuuteen ympäristöön on kiinnitettävä erityistä huomiota. Yhtenäiseen katunäkymään tulee kiinnittää erityistä huomiota." Lisäksi asemakaavassa mainitaan: "Viereisten tonttien ollessa rakennettuja on uudisrakennusten julkisivut sovitettava olemassa olevien rakennusten julkisivuihin." Piha-alueiden rakentamisesta asemakaavassa todetaan: "Toiminnan kannalta tarpeeton tonttien aitaaminen on kielletty RKY-alueella. Aitaa käytettäessä tulee sen materiaaleiltaan, korkeudeltaan ja muulta ulkoasuultaan soveltua ympäristöön. Metalliverkkorakenteisia aitoja ei tule käyttää tonttien kadunpuoleisilla sivuilla." Mahdollisen uudisrakentamisen tulee olla rakentamistapaohjeen mukaista ja huomioida laadukkaasti olemassa oleva suojeltu valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö.

Keski-Uudenmaan maakuntamuseo katsoo, että Erkki Huttusen suunnittelemissa etikkatehtaan alkuperäisillä osilla sekä betoniasemalla ja junan lastauspaikalla on asemakaavassa määritellyn s-1 -merkinnän mukainen suuri merkitys alueen teollisuus- ja kulttuurihistoriallisten arvojen sekä teollisuuden alueelle jättämien rakenteiden ja jälkien säilyttäjänä. Purkaminen olisi olennaisesti ristiriidassa rakennusten kulttuuriympäristöarvojen kanssa. Mahdollinen täydennysrakentaminen tulee sopeuttaa kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Maakuntamuseo ei puolla etikkatehtaan alkuperäisosien, betoniaseman eikä junan lastauspaikan purkamista.

Lisätiedot

Maaret Louhelainen, tutkija, puhelin: +358403347014
maaret.louhelainen(a)hel.fi

Tiina Merisalo
museonjohtaja

Tiedoksi

Postiosoite
PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Käyntiosoite
Aleksanterinkatu 16
Helsinki
<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo>

Puhelin
+358 9 310 36630
Faksi
+358 9 310 36664

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566

21.12.2016

Yksikön päällikkö

Museovirasto, kulttuuriympäristön suojelu
Uudenmaan ELY-keskus (Elinkeinot, työvoima, kulttuuri)
Nurmijärven kunta

Postiosoite

PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Käyntiosoite

Aleksanterinkatu 16
Helsinki

<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmu-seo>

Puhelin

+358 9 310 36630

Faksi

+358 9 310 36664

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566